

Розділ I | ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК 378:37.015.31

Браткова О.І.,

аспірантка кафедри теорії та історії педагогіки

Гуманітарного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЗНАЧУЩИХ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

В результаті аналізу науково-педагогічних джерел з'ясовано сутність, мету, ознаки, принципи та функції кейс-методу навчання; розглянуто педагогічну модель ситуаційного навчання; розкрито та охарактеризовано професійно значущі особистісні якості студентів, сформовані під впливом кейс-методу у вищій школі.

Ключові слова: кейс-метод; ситуаційне навчання; педагогічна модель; професійна підготовка; професійно значущі особистісні якості.

Вступ. Зміна сучасної стратегічної мети професійної підготовки, орієнтація на результативність, мобільність, креативність, професійну культуру, етику та компетентність діяльності спеціалістів зумовили пошук інноваційних технологій професійної підготовки студентів у ВНЗ. Саме до таких інноваційних ефективних технологій навчання належить кейс-метод, який сприяє не лише засвоєнню професійних знань, умінь та навичок але й формуванню професійно значущих особистісних якостей студентів. Прогресивні технології навчання досліджували відомі вчені: С. Сисоева, Т. Туркот, З. Курлянд, В. Чайка, В. Безпалько, І. Дичківська та ін.

Метою статті є з'ясувати сутність, мету, ознаки, принципи та функції кейс-методу навчання; розглянути модель ситуаційного навчання;

розкрити та охарактеризувати професійно значущі особистісні якості студентів, сформовані під впливом кейс-методу у вищій школі.

Виклад матеріалу дослідження. Метод навчання — важлива ланка в дидактичній системі «мета — зміст — методи — засоби — форми — результат навчання». Поняття метод (*грец.* *methodos* — спосіб пізнання) навчання — це спосіб упорядкованої взаємопов'язаної діяльності викладача й студентів, спрямованої на розв'язання завдань освіти. Існують й інші визначення методу навчання:

- форма руху змісту навчального матеріалу;
- упорядкована сукупність методичних прийомів, дій та операцій, за допомогою яких організовується навчальна діяльність студентів і процес засвоєння знань;
- форма обміну навчальною інформацією між тим, хто навчає, і тим, хто вчиться;
- форма руху пізнавальної діяльності студентів;
- упорядкована сукупність прийомів, дій і логічних операцій;
- спосіб співробітництва викладача й студентів;
- спосіб роботи викладача й студентів, за допомогою якого досягається засвоєння студентами знань, умінь і навичок, розвиток їх пізнавальних здібностей [3].

Отже, методи навчання є складним, багатовимірним педагогічним явищем, у якому відображаються об'єктивні закономірності, принципи, цілі, зміст і форми навчання. Цей зв'язок з іншими дидактичними категоріями взаємозворотний: принципи, цілі, зміст і форми навчання визначають метод, але не можуть бути реалізовані без нього, без урахування можливостей їх практичного втілення.

Одним із таких методів є кейс-метод (*case-study*), *сутність* якого полягає в аналізі конкретних практичних ситуацій. Метод кейсів можна назвати методичним та ментальним переломом в освіті, який набирає все більшої популярності навчання у ВНЗ. Його використання передбачає перехід від методу накопичення знань до діяльнісного, практико-орієнтованого підходу відносно реальної діяльності студента. *Мета* кейс-методу — навчити студентів аналізувати інформацію, виявляти ключові проблеми, вибирати альтернативні шляхи рішення, оцінювати їх, знаходити оптимальний варіант і формулювати програми дій. Поняття «*case*» в перекладі з англійської мови означає «подія», відповідно в навчанні — це події, які реально відбулися в певній сфері діяльності і є основою для обговорення в академічній групі під керівництвом викладача. У більшості випадків при використанні кейсу учасникам попередньо надається можливість ознайомитись із перелі-

ком обставин, підґрунтям яких є реальні чи уявні ситуації. Опис цієї ситуації одночасно висвітлює не лише конкретну практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, які треба засвоїти під час її розв'язування [2].

Виділяють такі специфічні *ознаки кейс-методу*:

1. Наявність моделі соціально-економічної системи, стан якої розглядається в деякий дискретний момент часу.

2. Колективне вироблення рішень.

3. Багатоальтернативність розв'язків.

4. Єдина мета при виробленні рішень.

5. Наявність системи групового оцінювання діяльності.

6. Наявність керованої емоційної напруги тих, хто навчається.

За певними ознаками можемо стверджувати, що кейс-метод найбільш подібний до ігрових методів: до ділових, рольових та імітаційних ігор. Але, все ж таки, має характерні відмінності:

- гра не обмежується загальною моделлю системи. Вона потребує таких елементів: стратегій поведінки, системи ролей, стимулу;
- гра є динамічним явищем, а кейс-метод може здійснюватися по відношенню до статистичних ситуацій, позбавлених вираженої часової динаміки.

Ігрові методи стануть темою нашого наступного наукового пошуку, тому розглянемо основні дидактичні *принципи*, на які спирається саме кейс-метод:

- індивідуальний підхід до кожного студента;
- максимальне надання свободи в навчанні (вибір форми навчання, типу завдань і способу їх виконання);
- забезпечення студентів достатньою кількістю наочних матеріалів;
- не перевантажувати студента великим об'ємом теоретичного матеріалу;
- можливість активної співпраці викладача і студента;
- формування у студентів навичок самоменеджменту;
- акцентування уваги на розвитку сильних сторін студента.

Необхідно зазначити, що існують інші методи, які можуть бути інтегровані в кейс-метод і виконувати в ньому відповідну роль. Розглянемо характеристики цих методів, які пропонує нам для ознайомлення

С. Сисоєва:

- метод моделювання, який виконує роль побудови моделі ситуації;
- системний аналіз, який включає системне представлення і аналіз ситуації;

- мисленневий експеримент, який пов'язаний із способом отримання знання про ситуації за допомогою її мисленневого перетворення;
- методи опису, які створюють опис ситуації;
- проблемний метод, що полягає у представленні проблеми, яка лежить в основі ситуації;
- метод класифікації допомагає створити упорядкований перелік властивостей, ознак, що характеризують ситуації;
- ігрові методи дають можливість представити варіанти поведінки героїв ситуації;
- «мозкова атака», в основі якої лежить генерування ідей відносно ситуації;
- дискусія включає в себе обмін думками з приводу проблеми та шляхів її розв'язання.

З огляду на вищезазначене, варто визначити *функціональні* можливості кейс-методу в освітньому процесі. Перш за все, це функція тренінгу, при якій тренуються ті, хто навчається, з метою формування (закріплення) навичок діяльності в змінних ситуаціях. Наступна функція — навчальна, яка забезпечує володіння знаннями відносно динамічних стохастичних (випадкових) об'єктів. Функція аналізу сприяє виробленню умінь та навиків аналітичної діяльності. Наступна функція кейс-методу — це дослідження, що дає можливість отримати принципово нові знання відносно стохастичних об'єктів, що розвиваються. І не менш важлива функція систематизації, що систематизує ситуаційні знання та прогнозування, яка в свою чергу сприяє отриманню відомостей про майбутнє стохастичної системи [1].

Розглянемо класичний варіант педагогічної моделі ситуаційного навчання у ВНЗ, який має наступну логіку:

I етап — індивідуальне вивчення студентами тексту ситуації (як правило, позааудиторно).

II етап — формулювання викладачем основних питань з кейсу, вступне слово викладача.

III етап — об'єднання студентів у творчі групи.

IV етап — робота студентів у складі творчої групи.

V етап — презентація «рішень» кожної творчої групи.

VI етап — загальна дискусія, запитання, виступи з місця.

VII етап — виступ викладача, його аналіз ситуації та процесу її обговорення.

VIII етап — підсумки й оцінювання якості роботи студентів із кейсом [2].

Виходячи з вищезазначеного, варто розкрити та охарактеризувати професійно значущі особистісні якості студентів, які формуються під впливом кейс-методу у вищій школі. Отже, в результаті:

- співставлення і оцінки переваг та недоліків різних ситуацій, визначення логіки розвитку ситуації формується здатність приймати рішення (вміння виробляти та приймати модель конкретних дій);
- постійного пошуку нової інформації в процесі аналізу ситуації, особливо в процесі її розвитку, формується здатність до навчання (здатність до пошуку нових знань, оволодіння вміннями та навичками самоорганізації свого навчання);
- всебічного осмислення ситуації, її системного аналізу формується системне мислення (здатність до цілісного сприйняття об'єктів в їх структурно-функціональному представленні);
- високої індивідуальної активності в ситуаціях невизначеності формується самостійність та ініціативність (вміння індивідуально виробляти і активно реалізовувати рішення);
- вироблення поведінки в змінних ситуаціях аналізу формується готовність до змін та гнучкості (бажання і здатність швидко орієнтуватися в змінній ситуації, адаптуватися до нових умов);
- постійного пошуку відповіді в ситуації відносно практичного результату формується комерційна та ділова орієнтація (настанова на продуктивну діяльність по досягненню практичного результату);
- постійного пошуку, виділення, класифікації, групування, аналізу та представлення інформації формуються вміння працювати з інформацією (здатність шукати інформацію, проводити її аналіз, переводити її з однієї форми представлення в іншу);
- вміння аргументувати та відстоювати свою точку зору формується завзятість та цілеспрямованість (вміння відстоювати свою точку зору, переборювати протидію з боку партнерів);
- постійного висловлювання своєї позиції, вміння слухати та розуміти співрозмовника формуються комунікативні здібності (володіння словом і немовними засобами спілкування, вміння вступати в контакт);
- постійного бажання справити гарне враження на викладача та інших учнів формується здатність міжособистісних контактів (здатність справляти сприятливе враження на партнера по взаємодії);
- пошук проблеми та визначення її основних характеристик формує проблемність мислення (здатність бачити проблеми);

- пошук шляхів вирішення проблеми в кейсі формує конструктивність (здатність виробляти моделі вирішення проблем);
- постійної колективної взаємодії, конкуренції формується етичність (володіння етичними нормами і навичками моральної поведінки в умовах колективної взаємодії) [1].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, підводячи підсумок аналізу кейс-методу, варто підкреслити важливість цього методу у формуванні професійно-значущих особистісних якостей студентів, необхідних для подальшої успішної професійної діяльності та взаємодії, насамперед: системного та аналітичного (конвергентного) мислення, самостійності та ініціативності, гнучкості та готовності до змін, етичності, комунікативності та здатності до міжособистісних контактів.

Література

1. Сисоева С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навчально-методичний посібник / Сисоева С.О. ; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. — К. : ВД «ЕКМО», 2011. — 324 с.
2. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / Т.І. Туркот. — К. : Кондор, 2011. — 628 с.
3. Чайка В.М. Основи дидактики : навч. посіб. / В.М. Чайка. — К. : Академвидав, 2011. — 240 с. — (Серія «Альма-матер»).

В результате анализа научно-педагогических источников выяснены сущность, цели, признаки, принципы и функции кейс-метода обучения; рассмотрена педагогическая модель ситуационного обучения; раскрыты и охарактеризованы профессионально значимые личностные качества студентов, сформированные под влиянием кейс-метода в высшей школе.

Ключевые слова: кейс-метод, ситуационное обучение; педагогическая модель; профессиональная подготовка; профессионально значимые личностные качества.

The article clarifies the essence, purpose, features, principles and functions of the case-study method according to analysis of scientific and pedagogical sources; examines pedagogical model of situational training; reveals and characterizes professionally significant students' personal qualities developed under the influence of case-study method at high school.

Key words: case-study method, situational training, pedagogical model, professional training, professionally significant personal qualities.